

Beleidsplan openbare verlichting 2020

Roland Tienstra
Gemeente Smallingerland
1-9-2020

Inhoudsopgave

Verklarende woordenlijst	2
1. Doel en inhoud van het Beleidsplan Openbare Verlichting 2020	3
2. Doel en kaders bij openbare verlichting	4
2.1. Doelen bij openbare verlichting	4
2.1.1. Verkeersveiligheid	4
2.1.2. Sociale veiligheid	4
2.1.3. Leefbaarheid	4
2.2. Wettelijke kaders	5
2.2.1. Burgerlijk wetboek	5
2.2.2. Overige wet- en regelgeving	5
2.3. Financieel kader: de kadernotitie beheer kapitaalgoederen.	6
3. Een terugblik op de afgelopen jaren	7
3.1. Het duurzaam beleidsplan openbare verlichting 2012	7
3.2. Afscheid van de stichting OV Fryslân.	7
3.3. Technische ontwikkelingen	8
3.4. Het energieakkoord 2020	8
4. Ambities tot 2030	9
5. Nieuwe Beleidskaders	10
5.1. Lichthinder	10
5.1.1. Lichthinder algemeen	10
5.1.2. Lichthinder bestaande verlichting.	10
5.1.3. Oprichten meldpunt overbodige verlichting	10
5.2. Verlichten schoolfietsroutes buitengebied	11
5.3. Wandelpaden en parken	11
5.4. Aanlichten objecten	12
5.5. Energieakkoord 2030	12
5.6. Afwijking van de richtlijnen voor verlichting op hoofdwegen	13
5.7. Uniformiteit van verlichtingstijden, verlichtingsniveau en lichtkleur	13
5.8. Uniformiteit materialen	14
5.9. Burgerparticipatie	15
6. Onderzoeksvragen	16
6.1. Openbare verlichting in buitengebied.	16
6.2. Smart City	16

Verklarende woordenlijst

NSVV	: Nederlandse Stichting Voor Verlichtingskunde
NPR	: Nederlandse Praktijkrichtlijn
NPR 1302-1	: Aanbevelingen van de Nederlandse stichting voor verlichtingskunde
PKVW	: Politie Keurmerk Veilig Wonen
Armaturen	: Het object dat aan of op de mast is gemonteerd en de lamp bevat.
Paaltopmast	: Verticale mast waar een armatuur bovenop wordt geplaatst
Uithoudermast	: Verticale mast met horizontaal deel waar een armatuur aan geschoven wordt
VRI	: Verkeersregelininstallatie
IBOR	: Integraal Beheer Openbare Ruimte
OVL	: Openbare verlichting
APV	: Algemene plaatselijke Verordening
Regiodeal Zuidoost Friesland	: Overeenkomst met het rijk om de regio op verschillende vlakken te versterken

1. Doel en inhoud van het Beleidsplan Openbare Verlichting 2020

Voor u ligt het Beleidsplan Openbare Verlichting. We zetten hierin onze visie voor de komende jaren op de openbare verlichting (OVL) uiteen. We bouwen daarbij voort op de kaders uit het vorige beleidsplan

Het doel van deze nota is richting geven aan en het actualiseren van het beleid voor openbare verlichting.

Een eerste slag hierin is gemaakt met de Kadernotitie beheer en onderhoud van kapitaalgoederen, waar openbare verlichting onderdeel van uitmaakt. Met de vaststelling van deze kadernotitie in september 2018 heeft de raad het uitgangspunt voor het beheer en onderhoud van kapitaalgoederen, en dus ook voor de openbare verlichting, vastgesteld op "sober en doelmatig". Vervolgens zijn hier financiële, personele, beheers-, en onderhoudsmatige kaders en middelen voor openbare verlichting van afgeleid.

Deze uitgangspunten, gecombineerd met voortschrijdende inzichten en verdergaande ambities op het gebied van duurzaamheid hebben ertoe geleid dat er nu een geactualiseerd Beleidsplan OV voor u ligt.

In deze nota wordt ingegaan op de volgende aspecten:

- De functies die de openbare verlichting vervult;
- Openbare verlichting in verschillende typen gebieden;
- De toekomstbestendigheid van verlichtingsinstallaties.
- Voor al deze aspecten worden er aanvullende beleidsregels voorgesteld.

2. Doel en kaders bij openbare verlichting

Het verlichten van de openbare ruimte is geen doel op zich, maar ondersteunt doelstellingen op het gebied van verkeersveiligheid en sociale veiligheid.

Het verlichten van openbare ruimte gebeurt op initiatief van andere beleidsvelden. Het betreft hier het gemeentelijk verkeer en vervoersplan (GVVP), cultuurvisie en bestemmingsplannen.

Met het beleid voor openbare verlichting kan worden getoetst of en op welke wijze de betreffende ruimte het best kan worden verlicht om aan de beleidswensen te voldoen.

Het uitgangspunt hierbij is het bewaken van het welbehagen van mens en natuur, en een zo goed mogelijke balans tussen de doelstellingen en uitgangspunten te vinden.

2.1. Doelen bij openbare verlichting

Openbare verlichting dient een aantal doelen:

- de verkeersveiligheid;
- de sociale veiligheid;
- de leefbaarheid.

Deze doelen zijn in meer of mindere mate subjectief, omdat dit het gevoel en ervaringen van gebruikers van de openbare ruimte betreft.

2.1.1. Verkeersveiligheid

Openbare verlichting dient positief bij te dragen aan de verkeersveiligheid van alle weggebruikers. Bij een goede verkeersveiligheid zijn bestuurders en overige weggebruikers in staat zich dusdanig te verplaatsen dat medeweggebruikers, obstakels, oneffenheden van het wegdek en het verloop van de weg goed kunnen worden waargenomen. Wanneer een openbare verlichtingsinstallatie niet juist is ontworpen, geplaatst of functioneert kan dit een negatief effect op de verkeersveiligheid hebben en zelfs tot onveilige situaties leiden. Goed zicht is vooral van belang bij wegen waar verschillende verkeersdeelnemers van dezelfde rijbaan gebruik maken en waar verkeersdeelnemers elkaar kruisen.

2.1.2. Sociale veiligheid

De openbare verlichting dient positief bij te dragen aan het gevoel van veiligheid voor gebruikers van de openbare ruimte. Het veiligheidsgevoel wordt met name verhoogd wanneer de openbare ruimte als overzichtelijk wordt ervaren. Dit houdt onder meer in dat men voetgangers op voldoende afstand moet kunnen herkennen en men hun intenties kan inschatten. Openbare verlichting heeft echter niet de functie van inbraakbeveiliging.

Van sociale veiligheid is alleen sprake als er sociale controle is, bijvoorbeeld bij zicht vanuit woningen op de openbare ruimte of wanneer er veel medeweggebruikers zijn.

Voorkomen moet worden, dat er schijnveiligheid ontstaat door het verlichten van openbare ruimtes waar weinig tot geen sociale controle is. Om deze reden kan overwogen worden om bijvoorbeeld sporadisch gebruikte paden niet van openbare verlichting te voorzien.

2.1.3. Leefbaarheid

In het verlengde van sociale veiligheid kennen we het aspect "leefbaarheid". Leefbaarheid heeft betrekking op herkenbaarheid, sfeer of het benadrukken van het bijzondere karakter van de openbare ruimte. De leefbaarheid wordt bevorderd als gebruikers van de ruimte zich prettig voelen en de behoefte ervaren om in de ruimte te zijn. Het bijzondere karakter van de openbare ruimte kan zowel in donkere- als in lichte momenten met behulp van de openbare verlichtingsmaterialen tot uitdrukking worden gebracht. Denk aan het plaatsen van klassieke lantaarns in een historische omgeving of aan plaatsing van modern vormgegeven verlichting op een recent ontwikkeld plein. Ook functionele verlichting beïnvloedt de leefbaarheid. Zij doet dit negatief als de installatie niet goed is ontworpen of niet goed functioneert (niet

brandend, scheef staat en/of beschadigd is). Functionele verlichting kan ook sfeer verhogend werken door middel van een goed gekozen lichtkleur en in de omgeving passende masten en armaturen.

2.2. Wettelijke kaders

2.2.1. Burgerlijk wetboek

In het Burgerlijk Wetboek zijn meerdere artikelen van toepassing op het aansprakelijkheidsvraagstuk van de gemeente als wegbeheerder. Er wordt onderscheid gemaakt in kwalitatieve of risicoaansprakelijkheid (6:174 BW) en het algemeen onrechtmatige daadsrecht (6:162 BW).

Op grond van artikel 6:174 lid 2 van het Burgerlijk Wetboek (BW) rust de risicoaansprakelijkheid voor schade die wordt veroorzaakt door gebrekkige openbare wegen bij het overheidslichaam dat ervoor moet zorgen dat de weg in goede staat verkeert. Deze risicoaansprakelijkheid geldt ook voor de weglichamen (o.a. de constructieve ondergrond) en de weguitrusting (bijvoorbeeld openbare verlichting). Voor aansprakelijkheid is vereist dat de weg niet voldoet aan de eisen die men daaraan in de gegeven omstandigheden mag stellen en dat dit een gevaar oplevert voor personen of zaken, welk gevaar zich verwezenlijkt.

Het verlichten van de openbare ruimte is niet wettelijk vastgelegd, maar het ontbreken daarvan kan in bepaalde omstandigheden wel worden aangemerkt als onrechtmatige daad. De rechter kan kijken naar het gevoerde beleid en de manier waarop dit in een beleidsplan is verankerd. Verkeersveiligheid, de beschikbaarheid van onderhoudsbudgetten en het al dan niet uitvoeren van noodzakelijk onderhoud zijn aspecten die hierin meegewogen kunnen worden.

Om de kans op aansprakelijkheid te verminderen, kan de gemeente een aantal zaken organiseren:

- Periodiek en systematisch uitvoeren van inspecties en onderhoud;
- Een systeem van rationeel beheer volgen (meerjaren vervangingsplan, vastgesteld beleidsplan);
- Goed werkende klachtmanagementsystemen hebben;
- Snel handelen bij het verhelpen van schades en storingen.

2.2.2. Overige wet- en regelgeving

De volgende wet- en regelgeving is van toepassing op de openbare verlichting:

- De Wet natuurbescherming
De Wet natuurbescherming beschermt de leefgebieden van diverse dieren- en plantensoorten. Indien de verlichting verstoort, kan er besloten worden verlichting aan te passen of te verwijderen. De Natuurbeschermingswet 2005 regelt de bescherming van de Nederlandse beschermde natuurmonumenten
- Elektriciteitswet (1996)
Netbeheerders onderhouden het netwerk van stroomkabels, ze transporteren elektriciteit en ze lossen storingen op. Hoe de netbeheerders dat moeten doen staat in zogeheten codes. Codes zijn uitwerkingen van de Elektriciteitswet en bevatten allerlei regels over hoe de netbeheerders zich moeten gedragen. Er staat ook in welke verantwoordelijkheid klanten van netbeheerders hebben. De procedure voor de totstandkoming van wijzigingen van de codes staat in de artikelen 31-39 van de Elektriciteitswet 1998.

2.3. Financieel kader: de kadernotitie beheer kapitaalgoederen.

In de kadernotitie "beheer kapitaalgoederen" zijn financiële kaders en maatregelen vastgelegd voor het projectmatig vervangen van verlichtingsinstallatie na de technische afschrijvingstermijn. Daarnaast zijn hierin financiële kaders en maatregelen vastgelegd in benodigde budgetten voor het onderhoud van de openbare verlichtingsinstallatie. Deze uitgangspunten zijn ook toegepast in dit nieuwe Beleidsplan voor de openbare verlichting.

In de kadernotitie is een aantal uitvoeringsmaatregelen vastgelegd die moeten leiden tot een structurele besparing op de kosten voor onderhoud en energie voor de totale openbare verlichtingsinstallatie van de gemeente Smallingerland. Uitgangspunt is het sober en doelmatig onderhouden, beheren en vervangen van de bestaande installaties. Bij de berekening van de budgetten voor vervanging is het uitgangspunt daarom geweest dat alle masten en armaturen vervangen worden door een standaardiseerde uitvoering. Wanneer er bij vervanging van de bestaande installatie voor wordt gekozen een maatwerkoplossing op bepaalde locaties toe te passen dan zal er aanvullend budget voor meerkosten op aanleg, beheer en onderhoud beschikbaar gesteld moeten worden. Dit is ook vastgelegd in de kadernotitie Beheer kapitaalgoederen.

De kadernotitie beheer kapitaalgoederen loopt tot en met 2022.

3. Een terugblik op de afgelopen jaren

3.1. Het duurzaam beleidsplan openbare verlichting 2012

In het vorige beleidsplan OVL zijn de volgende hoofduitgangspunten vastgelegd:

1. Het verduurzamen van de openbare verlichting in de gemeente;
2. Het borgen van een goede sociale veiligheid;
3. Het borgen van een goede verkeersveiligheid;
4. Een goede ruimtelijke inrichting en leefbaarheid.

De gemeente wilde dit bereiken door:

- De Nederlandse praktijkrichtlijn (NPR 13201-1), toe te passen bij nieuwbouw en herinrichtingsprojecten. Gemeente Smallerland past hierbij maximaal 70% van de van de geadviseerde lichtsterkte toe;
- Terughoudend te zijn met verlichten van de openbare ruimte volgens het principe "niet verlichten tenzij";
- Het toepassen van het Politiekeurmerk veilig wonen (PKVW), waarbij de verlichting in gebieden waar dit van kracht is, tot 50% wordt gedimd in de nachtelijke uren;
- De doelstellingen uit het Energieakkoord 2020 na te streven.

De vastgelegde werkwijzen en kaders uit het vorige beleidsplan zijn nog steeds zeer bruikbaar en geven in de praktijk voldoende handvatten om kwalitatief goede verlichting in Smallerland toe te passen. Deze blijven dus gehandhaafd.

3.2. Afscheid van de stichting OV Fryslân.

In 2014 is besloten om als gemeente Smallerland uit het Friesland brede openbare verlichting collectief "OV Fryslân" te stappen, om zodoende de dienstverlening richting burgers te vergroten en de openbare verlichting meer kosten effectief te onderhouden en te beheren.

Om deze doelstelling te bewerkstelligen is aanpassing van een aantal interne en externe processen doorgevoerd.

De volgende maatregelen zijn hiervoor genomen:

- Een afhandeltermijn van 3 werkdagen voor storingen binnen het onderhoudscontract bedongen (was ca. 4 weken binnen collectief OV Fryslân);
- Stickers met lichtmastnummers en QR-code op beter zichtbare plek aan de masten bevestigd;
- Een digitaal loket voor storing bij de openbare verlichting op de website gerealiseerd en gepromoot bij de inwoners, wijkraden en dorpsbelangen binnen de gemeente;
- In de wintermaanden 2-wekelijkse schouwronde met aan-uit controle ingesteld.

Bovenstaande maatregelen hebben geleid tot een afhandeltermijn voor storingen van gemiddeld 2 werkdagen (in de zomermaanden zelfs dezelfde dag) en een gemiddeld percentage brandende verlichting van boven de 99,5% in 2019. Het aantal storingsmeldingen is teruggebracht met ca. 40%. In 2016 waren er nog 2400 storingsmeldingen. We verwachten nu in 2020 uit te komen op circa 900 meldingen. We namen afscheid van de stichting OV Fryslân in de verwachting dat we zelf betere resultaten zouden kunnen bereiken. Deze doelstelling hebben we kunnen realiseren, blijkt uit de cijfers.

3.3. Technische ontwikkelingen

De afgelopen jaren hebben er grote technische ontwikkelingen plaatsgevonden binnen openbare verlichting en dan met name op het gebied van armaturen, het dimmen, het energieverbruik en het prijsniveau van de led armaturen.

Led armaturen en "dynamisch" dimmen is vanaf 2016 de standaard bij nieuwe ontwikkelingen en onderhoud. De huidige generatie armaturen en lampen zijn in staat op verschillende tijden naar verschillende dimstanden te schakelen. Doordat led armaturen veel minder energie verbruiken en door de verbeterde dimmogelijkheden is het nu veel beter mogelijk een goede gelijkmatigheid en lichtniveau te creëren. Door deze wijze van verlichten en dimmen wordt een grotere verkeersveiligheid behaald in de avond- én ochtendspits en wordt er in de nachtelijke uren een grotere sociale veiligheid bereikt. Het lagere verbruik van led armaturen leidt tevens tot energiebesparing.

3.4. Het energieakkoord 2020

In 2014 is het energieakkoord 2020 van kracht geworden. De doelstelling van dit akkoord was dat gemeentes in 2020 20% energie t.o.v. het verbruik van 2013 zouden besparen op openbare verlichting en VRI's. Daarbij dient ook 40% van de openbare verlichting van slim energiemanagement voorzien te zijn.

Het verbruik in 2013 lag op ca. 2.150.000 kWh per jaar. Het verwachte verbruik voor 2020 is 1.600.000 kWh. De doelstellingen voor het verlagen van het energieverbruik voor openbare verlichting zullen daarmee met een ruime marge gehaald worden.

4. Ambities tot 2030

Onze doelen voor openbare verlichting zijn het borgen van verkeersveiligheid, sociale veiligheid, leefbaarheid, dit rekening houdend met duurzaamheid en zonder dat de natuur eronder lijdt. Gemeente Smallingerland wil dit bereiken door het toepassen van een toekomstbestendige installatie die flexibel inzetbaar is, die sober en doelmatig beheerd wordt. Daarbinnen hebben wij de volgende ambities:

Ambitie 1: De gemeente Smallingerland heeft de ambitie om in 2030 voor openbare verlichting 50% energie te besparen t.o.v. het energieverbruik van 2013 (energieakkoord 2030).

De gemeente Smallingerland heeft zich in het verleden aan het energieakkoord 2020 geconformeerd waarbij in 2020, t.o.v. 2013, een besparing van 20% op het energieverbruik voor openbare verlichting moest worden behaald. Dit is gelukt. De nieuwe doelstelling uit het energieakkoord 2030 is om het energieverbruik voor OVL met nog eens 30% te verlagen. Daar sluiten we graag bij aan.

Ambitie 2: De gemeente Smallingerland heeft de ambitie om in 2030 het gehele verlichtingsareaal van slimme led armaturen te hebben voorzien.

Met het huidige vervangingsproject voortvloeiend uit het beheer kapitaalgoederen 2018-2022 streven we ernaar voor 2023 bijna 40% van het totale verlichtingsareaal door led te hebben vervangen. Hiermee worden veel verouderde armaturen vervangen en bestaat daarna 55% van het totale openbare verlichtingsareaal van Smallingerland uit ledverlichting. In het verleden werd de vervangingscyclus weleens verlengd, omdat de materialen nog in goede technische staat waren. Door toepassing van Led is het om zowel duurzame als financieel-technische redenen verstandig om de vervangingscyclus van 20 jaar niet te overschrijden. Daardoor kan in 2030 het gehele areaal van de gemeente Smallingerland uit ledverlichting bestaan. Door het toepassen van "slimme" armaturen die (op afstand) uitleesbaar en instelbaar zijn kan gemeente Smallingerland de verlichting aanpassen naar de laatste inzichten en daarmee de verlichting doelmatiger inzetten en onderhouden.

Ambitie 3: De gemeente Smallingerland heeft de ambitie om het buitengebied meer duister te maken.

Het buitengebied van Smallingerland heeft een grote landschappelijke en natuurwaarde. Het verlichten van het buitengebied dient dan ook met grote zorg beoordeeld te worden om deze natuurwaarden te respecteren. Aan de andere kant zijn er verkeersdeelnemers die na zonsondergang en voor zonsopkomst gebruik maken van de beschikbare wegen. Gemeente Smallingerland wil het gebruik van verlichting in het buitengebied terugdringen en bestaande verlichting doelmatiger inzetten, verwijderen of vervangen door een alternatieve wijze van oriëntatie, waarbij de verkeersveiligheid niet in het geding mag raken.

Gemeente Smallingerland wil de gestelde ambities behalen door het toepassen van de bestaande beleidsregels, maar ook door nieuwe beleidskaders toe te voegen. Deze komen in het volgende hoofdstuk aan de orde.

5. Nieuwe Beleidskaders

Zoals hiervoor al beschreven staat, worden de bestaande beleidskaders uit het vorige Beleidsplan OVL gecontinueerd. Ze worden met onderstaande nieuwe beleidskaders aangevuld om de beoogde doelen nog beter te dienen.

In deze paragraaf zijn aanvullende beleidskaders in rood aangegeven, gevolgd door de motivatie.

5.1. Lichthinder

5.1.1. Lichthinder algemeen

Gemeente Smallerland conformeert zich aan de richtlijnen lichthinder zoals deze zijn opgesteld door commissie lichthinder van de Nederlandse stichting voor verlichtingskunde (NSVV) en wordt opgenomen als nieuw beleidskader

In 2020 heeft de commissie lichthinder richtlijnen voor lichthinder opnieuw vastgesteld. In de richtlijnen voor lichthinder zijn richtlijnen omtrent het ontwerpen van verlichtingsinstallaties vastgesteld. Deze richtlijnen zijn met name gericht op het voorkomen van lichthinder door gebruikers van de openbare ruimte en natuur. De richtlijnen geven een goed handvat om lichthinder zo veel mogelijk te voorkomen of te beperken. Daarnaast worden de richtlijnen indien noodzakelijk gewijzigd, waardoor er altijd naar de jongste inzichten installaties kunnen worden ontworpen.

Het toevoegen van deze beleidsregel aan de bestaande beleidskaders heeft geen financiële gevolgen.

5.1.2. Lichthinder bestaande verlichting.

Verzoeken voor beperken of aanpassen van een enkel lichtpunt i.v.m. lichthinder op verzoek van burgers wordt door gemeente Smallerland in alle gevallen onderzocht en beoordeeld.

Gemeente Smallerland toetst aan beleidskaders voor verkeersveiligheid, sociale veiligheid, lichthinder en de technische mogelijkheden. Indien noodzakelijk worden andere belanghebbenden naar bezwaren gevraagd. Waar mogelijk worden deze verzoeken gehonoreerd.

Jaarlijks komen er enkele tientallen verzoeken bij de gemeente Smallerland binnen die betrekking hebben op het aanpassen van bestaande verlichting i.v.m. uitstraling licht richting woningen en dan met name slaapkamers.

Gemeente Smallerland wil de leefbaarheid in haar gemeente vergroten en een goede nachtrust van haar bewoners draagt hier zeker aan bij. Daarnaast heeft de gemeente als doelstelling lichthinder tot een minimum te beperken.

De financiële gevolgen van deze beleidsregel zijn beperkt en kunnen binnen het huidige onderhoudsbudget worden opvangen.

5.1.3. Oprichten meldpunt overbodige verlichting

Gemeente Smallerland zet zich in om overbodige verlichting in overleg met betrokkenen en of belanghebbenden te verwijderen.

Gemeente Smallerland richt een meldpunt "overbodige verlichting" op, hier kunnen burgers bedrijven en instanties openbare verlichting melden die naar hun inzicht overbodig is. Gemeente Smallerland gaat in overleg met melders en gebruikers beoordelen of de

verlichting overbodig is, gehandhaafd dient te blijven of wellicht vervangen kan worden door een alternatief. Gemeente gaat het meldpunt actief promoten binnen Smallerland via (social) media richting burgers en bedrijven en via het netwerk van contacten richting dorpsbelangen en wijkraden.

De verwachting is dat eventuele maatregelen bij enkele masten kostenneutraal kunnen worden uitgevoerd binnen het budget voor beheer en grootschalige vervanging van openbare verlichting (investering vs. kostenbesparing). Wanneer het om een groot aantal te verwijderen masten gaat zal er aanvullend eenmalig budget noodzakelijk zijn. Het gaat dan om gemiddeld ca. €500 per mast

5.2. Verlichten schoolfietsroutes buitengebied

Verlichte schoolfietsroutes door het buitengebied van Smallerland worden tussen 22:30 en 06:00 gedoofd. Slechts enkele punten blijven gedurende deze uren als oriëntatie verlichting branden.

In het buitengebied van de gemeente Smallerland liggen meerdere schoolfietsroutes, die de omliggende dorpen met Drachten verbinden.

Een aantal van de huidige routes is in het verleden met subsidie vanuit de provincie Fryslân van openbare verlichting voorzien. Daarnaast is een deel onverlicht of uitgerust met oriëntatieverlichting.

De betreffende routes worden op specifieke tijdstippen gebruikt als schoolroute en woon-werkverkeer op de fiets. Het tijdsraam dat deze routes worden gebruikt is vooral op werkdagen 's ochtends tussen 06:00 en 09:00 en 's avonds tussen 16:00 en 18:00. Van 18:00 tot 22:00 worden deze routes iets minder intensief gebruikt door fietsers die activiteiten (o.a. sport) in een ander dorp bijwonen. Op de tussenliggende nachtelijke uren wordt er nog minder gebruik van deze routes gemaakt. Op dit tijdstip is er geen sociale controle vanuit het overige verkeer, waarbij er door de aanwezige verlichting mogelijk schijnveiligheid kan ontstaan. Daarnaast kan de verlichting overlast geven aan aanwezige natuur en leiden tot verstoring van de natuurlijke leefomgeving van flora en fauna. Uitschakeling van verlichting 's nachts geeft een positieve bijdrage aan veiligheid en natuur.

De verwachting is dat bovenstaande maatregel binnen het onderhoud en grootschalig vervangingsproject openbare verlichting kosten neutraal verlopen.

5.3. Wandelpaden en parken

In de gemeente Smallerland wordt er geen nieuwe verlichting of vervanging toegepast langs recreatieve paden door parken en andere grote groenvoorzieningen.

In gemeente Smallerland is geen consistent beleid omtrent het verlichten van recreatieve (wandelpaden) in parken en overige groenvoorzieningen. Slechts een deel van de recreatieve paden zijn verlicht. Dit roept vragen vanuit de bevolking op waarom bepaalde gebieden niet verlicht zijn of niet nog meer verlicht kunnen worden omdat men in de nachtelijke uren gebruik wil maken van deze paden voor bijvoorbeeld het uitlaten van honden of recreatieve sportactiviteiten.

Argumenten om de recreatieve paden niet of niet nog meer te verlichten zijn dat het gevoel van veiligheid in deze gevallen schijnveiligheid betreft, zowel voor sporter als passant, door het ontbreken van sociale controle. Daarnaast prefereren de natuurwaarden in deze parken in de nachtelijke uren boven de schijnveiligheid. Verder wordt de kans op overlast vergroot doordat het aantrekkelijker wordt voor mensen om zich in een verlichte situatie met weinig of geen sociale controle te bevinden, met kans op overlast als vernielingen, drugsoverlast, zwerfvuil.

Tot slot is een verlichtingsinstallatie langs recreatieve paden duur in het onderhoud door beperkte bereikbaarheid en grotere invloed van de natuur op de materialen.

Deze beleidsregel kan worden opgevangen binnen de bestaande budgetten.

5.4. Aanlichten objecten

Nieuw aan te lichten objecten worden getoetst aan de beleidsregels voor openbare verlichting, lichthinder, omgevingswet en de APV. Daarna wordt er aan de initiatiefnemer advies uitgebracht of en hoe de geplande aanlichting kan plaatsvinden.

Binnen de gemeente Smallerland zijn diverse objecten aangelicht met behulp van grond- en wandspots. Het betreft hier:

- Civiele kunstwerken zoals bruggen en tunnels;
- Bomen;
- Gevels van gebouwen;
- (Historische) Objecten;
- Kunstwerken in de openbare ruimte

Het betreft hier verlichting ter decoratie van objecten in de openbare ruimte. Deze verlichting draagt niet bij aan de verkeersveiligheid en sociale veiligheid maar heeft betrekking op sfeer en leefbaarheid.

Bestaande aangelichte objecten worden veelal van onder naar boven aangelicht met zogenaamde grondspots. Vanuit het oogpunt van lichthinder is dit zeer onwenselijk. Bij nieuwe initiatieven dient het gebruik van lichtuitstraling omhoog tegengegaan te worden. Objecten dienen van bovenaf aangelicht te worden om zo geen strooilicht de ruimte in te sturen. Licht dient naar beneden uitgestraald te worden, een armatuur mag geen licht uitstralen boven het horizontale vlak.

Bovenstaande beleidskader betreft het beoordelen en adviseren bij interne projecten. Externe initiatieven dienen bij vergunningaanvragen binnen de APV en omgevingswet te worden getoetst.

Binnen de budgetten voor openbare verlichting is overigens geen ruimte voor aanlichting of sierverlichting. Daarnaast zijn de onderhoudsmaatregelen en vervangingskosten voor dit type verlichting in vergelijking met beheer en onderhoud voor openbare verlichting erg hoog.

5.5. Energieakkoord 2030

Gemeente Smallerland conformeert zich aan het energieakkoord 2030

Het energieakkoord 2030 heeft als doelstelling verder op energie te besparen en wel minimaal 50% ten opzichte van het verbruik in 2013. Dit betekent dat de openbare verlichtingsinstallatie van Smallerland in 2030 nog maximaal ca. 1.100.000kWh per jaar mag verbruiken.

Door het uitvoeren van de vervangingsmaatregelen in het kader van IBOR 2019-2022 en in de jaren daarna dezelfde koers in vervangingen te hanteren, kunnen de doelstellingen van het energieakkoord 2030 binnen de bestaande vervangingsbudgetten worden behaald.

5.6. Afwijking van de richtlijnen voor verlichting op hoofdwegen

Gemeente Smallingerland kan onderbouwd afwijken van de richtlijnen door het niet verlichten van situaties op verkeerswegen waar zich geen conflictsituaties voordoen.

Bij de herinrichting van het Ureterpvalleat en de Splitting is er bewust voor gekozen om de verlichting verder te beperken. Op deze twee wegen is de verlichting op de hoofdrijbaan niet vervangen maar verwijderd en zijn alleen kruisingen en oversteken verlicht. In plaats van maximaal 70% lichtsterkte hebben we hier dus gekozen voor 0%, gecombineerd met een sterkere aanlichting van risicolocaties.

Uitgangspunt bij deze verdere beperking is dat er zich op de hoofdrijbaan alleen motorvoertuigen bevinden die allemaal met dezelfde snelheid, dezelfde richting op rijden. Deze motorvoertuigen voeren hun eigen verlichting om de weg waar te nemen. Bij kruisingen en oversteken (conflictsituaties) op deze wegen is wel verlichting conform de richtlijnen geplaatst, omdat op deze plekken zich ook andere weggebruikers op de rijbaan kunnen bevinden.

Het toepassen van deze wijze van verlichting op hoofdrijbanen heeft niet geleid tot extra incidenten en kan veilig worden toegepast. Mogelijk heeft het ontbreken van verlichting op deze rijbanen zelfs een positieve uitwerking op de snelheid van bestuurders van motorvoertuigen. Per project wordt beoordeeld of er kan worden afgeweken van de richtlijnen. Bij een positieve beoordeling wordt deze wijze van verlichten toegepast.

Het niet vervangen van bestaande verlichting leidt op termijn tot verlaging van de structurele lasten, maar vraagt wel eenmalige middelen in verband met afsluitkosten. De eenmalige afsluitkosten bedragen globaal € 500 per lichtpunt, de jaarlijkse (structurele lasten die hiermee worden bespaard zijn globaal € 80. Na ongeveer 6 jaar zijn de eenmalige afsluitkosten dus "terugverdiend". Bij een herstructureringsproject zullen deze eenmalige lasten mee begroot moeten worden.

5.7. Uniformiteit van verlichtingstijden, verlichtingsniveau en lichtkleur

Alle ledverlichting binnen gemeente Smallingerland wordt in de nachtelijke uren tussen 22:30 en 06:00 minimaal 50% gedimd.

Momenteel kent de gemeente Smallingerland zeer uiteenlopende verlichtingstijden en verlichtingsniveaus. Dit is afhankelijk van locatie en van type lampen. Dit willen we uniformeren, en dat kan, dankzij de nieuwe generatie led armaturen en de aansturing daarvan.

Per gebied wordt bepaald op welke tijdstippen en met welke lichtintensiteit de omgeving wordt verlicht. Straten worden hierdoor egalier verlicht en op een lager lichtniveau. De egale verlichting komt de verkeersveiligheid en sociale veiligheid ten goede.

Na het uitvoeren van de grootschalige vervangingsronde van 2019 – 2022 kan in de wijken en dorpen waar de verlichting is vervangen, het lichtniveau in woonstraten mogelijk verder worden beperkt. Iedere wijk en dorp is anders qua ligging, inrichting en samenstelling van burgers. Daarom is het afzonderlijk afstemmen per wijk en dorp van het verlichtingsniveau met de wijkraden en dorpsbelangen gewenst en noodzakelijk.

Op deze wijze kan lichthinder maximaal worden beperkt, het energieverbruik verder terug worden gedrongen en de leefbaarheid in de wijken worden verhoogd.

Deze beleidsregel heeft geen financiële gevolgen en draagt positief bij aan de verkeersveiligheid, sociale veiligheid en de doelstellingen uit het energieakkoord 2030.

Gemeente Smallerland past uniforme kleuren toe in specifieke gebieden.

De kleur van verlichting heeft invloed op de omgeving en daarmee op de verkeersveiligheid, sociale veiligheid en de flora en fauna. Uniforme lichtkleur geeft rust in het lichtbeeld op straat. Een afwijkende kleur accentueert dan bepaalde situaties in verband met verkeersveiligheid (bijvoorbeeld bij een zebrapad).

In woonstraten wordt gekozen voor kleur 3000Kelvin (K), dit is een warm witte kleur welke voor goede persoonsherkenning en een neutrale sfeer zorgt. Langs verkeerswegen wordt gekozen voor kleur 4000K, Deze kleur is een neutraal witte kleur waarbij een goede herkenning en een helderder lichtbeeld ontstaat wat de verkeersveiligheid ten goede komt. Tot slot wordt buiten de bebouwde kom gekozen voor 2200K welke gezien wordt als de beste keus voor situaties waar een mix is tussen verkeers- en natuurbelangen.

Groene verlichting als openbare verlichting wordt in nieuwe situaties en bij vervanging niet meer toegepast. Een aantal jaren geleden werd gesteld dat deze kleur beter zou zijn voor trekvogels en lokaal aanwezige fauna. Recent onderzoek heeft echter aangetoond dat dit niet het geval. Op het moment dat bestaande groene verlichting vervangen dient te worden, wordt bepaald aan de hand van de locatie van de verlichting welke lichtkleur wordt toegepast.

5.8. Uniformiteit materialen

Gemeente Smallerland kiest voor het toepassen van uniforme materialen.

In de gemeente Smallerland hebben we een grote diversiteit aan toegepaste materialen qua masten en armaturen. In veel wijken en dorpen is gekozen voor een eigen type verlichting. Dit betekent dat er een zeer uitgebreide lijst soorten materialen beheerd moet worden. Dit vergt meer administratieve handelingen en er moeten vaak afwijkende onderhoudsmaatregelen worden genomen. Daarnaast is het vervangen van afwijkende materialen bij schade een kostbare en tijdrovende zaak. Levertijden van masten kunnen in dergelijke gevallen oplopen tot meer dan 4 maanden en armaturen zijn regelmatig niet meer te bestellen, waardoor alternatieve materialen ter vervanging dienen te worden gezocht.

Met de vaststelling van de kadernotitie beheer kapitaalgoederen heeft de gemeenteraad sober en doelmatig beheer, onderhoud en vervanging vastgesteld. Door het standaardiseren van materialen kan hieraan voldaan worden. Door het toepassen van standaardmaterialen kunnen betreffende materialen op voorraad gehouden worden waardoor men schades en storingen sneller en tegen minder kosten op kan lossen wat naast het efficiënt beheren de leefbaarheid ten goede komt. In wijken en dorpskernen waar bewust gekozen is voor toepassen van een specifieke mast of armatuur blijven deze gehandhaafd tot het moment van vervanging. Dan wordt overgegaan op plaatsing van de standaardmasten en – armaturen. Hiervoor worden er een 2-tal standaardverlichtingsoplossingen gekozen die elk uit 1 of 2 typen armaturen en masten bestaan. Deze categorieën zijn:

- verkeerswegen en bedrijventerrein;
- woonwijk.

Wanneer er bij nieuwbouw of herinrichting wordt gekozen voor een andere dan standaard verlichtingsoplossing, dan zal voor de meerkosten aanvullend krediet gevraagd moeten worden. Wanneer de gekozen verlichting ook een hoger dan standaard onderhoudsregime nodig heeft zal het onderhoudsbudget voor openbare verlichting structureel verhoogd moeten worden met de meerkosten voor onderhoud en beheer.

Standaardisatie van materialen zal op termijn een kostenbesparing opleveren in het onderhoudsbudget.

5.9. Burgerparticipatie

Burgerparticipatie wordt op het gebied van openbare verlichting toegepast.

De gemeente Smallingerland vindt de betrokkenheid van inwoners bij de keuzes die gemaakt worden in de fysieke leefomgeving erg belangrijk. Voor openbare verlichting willen wij bewoners zoveel mogelijk betrekken bij de beleving van de leefomgeving. Dit uit zich in de volgende punten:

1. Wijk- en dorpsraden praten mee over de verlichtingsintensiteit
2. Burgers kunnen verlichting die in hun ogen overbodig of hinderlijk is, melden bij de gemeente, waarna dit onderzocht wordt.
3. Inwoners kunnen storingen aan de OVL doorgeven via diverse kanalen, waardoor storingen steeds sneller en beter kunnen worden opgelost. Hier hebben de inwoners direct belang bij, maar de gemeente is zelf ook gebaat bij een snelle melding.

Deze beleidsregel kan binnen de bestaande budgetten worden opgevangen.

6. Onderzoeksvragen

In de voorgaande hoofdstukken zijn de ambities en aanvullende beleidsregels aangegeven. Daarnaast zijn er een paar vraagstukken welke wij de komende jaren willen onderzoeken. De uitkomsten van deze onderzoeken kunnen mogelijk leiden tot nieuwe inzichten waardoor aanpassing van de beleidskaders noodzakelijk dan wel gewenst is. De onderzoeksvragen die wij de komende periode willen uitvoeren zijn:

6.1. Openbare verlichting in buitengebied.

Binnen de gemeente Smallingerland staat van oudsher oriëntatie verlichting in het buitengebied. Door de toenemende maatschappelijke vraag naar donkertegebieden en het respecteren van natuurwaarden in de nachtelijke uren is het de vraag of deze verlichting in het kader van oriëntatie gehandhaafd moet worden of dat de natuurwaarden hierboven prefereren. In het kader van de regiodeal Zuidoost Friesland wordt er samen met de gemeenten Opsterland, Heerenveen en Leeuwarden onderzocht welke verlichting absoluut noodzakelijk is in buitengebieden, hoe deze zo duurzaam en natuurvriendelijk in te richten en of er alternatieven voor de bestaande verlichting mogelijk zijn. Hierbij wordt ook gekeken naar reflecterende materialen en (van nature) lichtgevende materialen.

Na het onderzoek zal de raad geadviseerd worden welke verlichting toe te passen en op welke wijze. Daarnaast wordt de raad geadviseerd hoe de overige buitengebieden in Smallingerland qua verlichting in te richten.

Binnen de regiodeal zuidoost Friesland is een rijksbijdrage van €100.000 voor dit project beschikbaar. De uitkomsten van dit proefproject gaat ongetwijfeld helpen bij de keuze van verlichting in de andere delen van het buitengebied.

6.2. Smart City

De ontwikkelingen op het gebied van openbare verlichting gaan in een snel tempo voort. Tegenwoordig ligt de focus op het containerbegrip "Smart City". Smart City is een breed begrip dat men vooral aan openbare verlichting linkt omdat bij veel toepassingen voor Smart City de armaturen of de lichtmasten gebruikt worden als drager van een informatieverstrekker of sensor.

Door de ontwikkeling van op afstand uit te lezen en te bedienen sensoren voor bijvoorbeeld warmte, geluid, luchtkwaliteit, gladheidsbestrijding en verkeersintensiteiten is de mogelijkheid ontstaan om met de masten en armaturen voor openbare verlichting bij te dragen aan het concept "Smart city". Door het toepassen en faciliteren van sensoren aan masten of armaturen kunnen mogelijk doelstellingen van andere teams binnen gemeente Smallingerland worden ondersteund.

Het onderzoek naar het multifunctioneel gebruik van de verlichting wordt intern uitgevoerd. Dit wordt opgepakt door de specialistisch medewerker openbare verlichting. U krijgt de resultaten van het onderzoek op termijn aangeboden met de keuzemogelijkheden en het collegevoorstel.